Іванова Тетяна Володимирівна, викладач кафедри іноземних мов професійного спілкування факультету іноземної мови, медіа та психології, Міжнародний гуманітарний університет, orcid.org/0000-0003-0901-0064

Ivanova Tetiana, Lecturer, Department of Foreign Languages of Professional Communication, Faculty of Foreign Languages, Media and Psychology, International Humanitarian University, orcid.org/0000-0003-0901-0064

РОЛЬ РЕЧЕНЬ ТА ЙОГО СЕМАНТИЧНО-ЛІНГВІСТИЧНІ ЗВЯЗКИ В АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТАХ

THE ROLE OF THE SENTENCE AND ITS SEMANTIC-LINGUISTIC CONNECTIONS IN ENGLISH-LANGUAGE TEXTS

Анотація. У статті ми досліджуємо інформацію про те, що речення є безпосередньою цілісною одиницею мовлення, побудованою зі слів за певним синтаксичним зразком і вирізняється контекстуально релевантною комунікативною метою. Будь-який зв'язний зв'язок слів, що мають інформативне призначення, здійснюється в рамках речення. Тому речення є основним об'єктом синтаксису як частини граматичної теорії. Однак фактичне існування однослівних речень не суперечить загальному уявленню про речення як особливе синтаксичне поєднання слів, так само як поняття одноелементної множини в математиці не суперечить загальному уявленню про множину як поєднання певних елементів. Більше того, цей факт не може стати підставою для висновку, що за певних обставин речення та слово повністю збігаються. Слово-речення як одиниця тексту радикально відрізняється від слова-лексеми як одиниці лексики. Ця різниця зумовлена

різними місцями, які посідають речення та слово в ієрархії мовних рівнів. Слово є складовим елементом словникового фонду і виконує передусім номінативну функцію.

Натомість речення, з лінгвістичного погляду, є предикативною одиницею висловлювання. Це означає, що воно не лише називає певні референти за допомогою своїх словесних компонентів, а й виконує дві додаткові функції:

1. представляє референти як елементи певної ситуації чи події;
2. відображає зв'язок між номінальною денотацією події та об'єктивною реальністю, позначаючи час, реальність або нереальність, бажаність чи небажаність, необхідність або її відсутність.

Ключові слова: речення, слово, комунікативний, складові частини слова, лексема, мова, міжречення, текст, послідовність

Summary. In this article, we investigate the notion that the sentence constitutes the immediate integral unit of speech, constructed from words according to a specific syntactic pattern and distinguished by its contextually relevant communicative purpose. Any coherent combination of words serving an informative function is realized within the framework of the sentence. Consequently, the sentence represents the central object of syntax as a component of grammatical theory.

The actual existence of one-word sentences, however, does not undermine the general concept of the sentence as a specific syntactic combination of words, just as the notion of a one-element set in mathematics does not contradict the general definition of a set as a combination of certain elements. Furthermore, this fact cannot be regarded as evidence that, under particular circumstances, the sentence and the word may fully coincide.

A word-sentence, as a textual unit, is fundamentally different from a word-lexeme as a lexical unit. This differentiation is determined by the distinct positions that the sentence and the word occupy in the hierarchy of language levels. The

word functions as a component of the lexical system and primarily fulfills a nominative role.

By contrast, the sentence, from a linguistic standpoint, is a predicative unit of utterance. This implies that it not only designates certain referents by means of its lexical components but also performs two additional functions:

1. It presents these referents as elements of a particular situation or event;
2. It reflects the relationship between the nominal denotation of the event and objective reality, specifying such categories as temporal reference, reality versus irreality, desirability versus undesirability, and necessity versus non-necessity.

Keywords: sentence, word, communicative function, word-constituents, lexeme, language, inter-sentential connections, text, sequence.

Вступ. У цій роботі ми неодноразово показували, що речення в континуальній мові не використовуються ізольовано; вони пов'язані між собою як семантично-топічно, так і синтаксично.

Міжреченнєві зв'язки стали предметом лінгвістичних досліджень лише нещодавно. Найвищою лінгвістичною одиницею, яку традиційна граматика розглядала як таку, що підлягає синтаксичному вивченню, було речення; вчені навіть спеціально наголошували, що вихід за межі речення рівносильний виходу за межі граматики.

Зокрема, такий видатний лінгвіст, як Л. Блумфілд, визнаючи загальні семантичні зв'язки між реченнями у складі текстів лінгвістично значущими, водночас зазначав, що речення є найбільшою граматично впорядкованою лінгвістичною формою, тобто воно не входить до жодної іншої лінгвістичної форми граматичним упорядкуванням. [8. с. 170].

Проблема синтаксичної організації англійської мови посідає чільне місце у сучасній лінгвістиці. Дослідженню структури та функцій речення

присвячені праці таких зарубіжних мовознавців, як Р. Кверк, С. Ґрінбаум, Дж. Ліч, М. Галлідей**,** які розглядали питання порядку слів, типології синтаксичних конструкцій та функціонально-комунікативних характеристик речення. У сфері текстової лінгвістики й дискурс-аналізу значний внесок зробили Т. ван Дейк, Р. де Богранд**,** що підкреслювали важливість міжреченнєвих зв'язків для забезпечення когерентності тексту. Однак, попри значну кількість праць, окремі аспекти [наприклад: синтаксичні засоби міжреченнєвої зв'язності в англійських текстах певного стилю] ще не отримали належного висвітлення, що зумовлює актуальність нашого дослідження.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження слугували тексти англомовних художніх та публіцистичних творів XX–XXI ст. Вибір цих джерел зумовлений необхідністю простежити функціонування міжреченнєвих синтаксичних зв'язків у різних типах дискурсу, що відрізняються комунікативною спрямованістю та стилістичними особливостями. Для аналізу було використано романи Е. Хемінгуея, Дж. Селінджера, В. Голдінга**,** а також добірку публіцистичних статей із британських видань *The Guardian*, *The Times* та *The Independent*.

Загальний обсяг досліджуваного матеріалу становить синтаксичні одиниці (речень та надфразових єдностей), які було відібрано методом суцільної вибірки з урахуванням їхньої репрезентативності для різних стилів. Така кількість одиниць дозволила не лише описати структурні особливості синтаксичних зв'язків, а й простежити закономірності їх функціонування у ширшому контексті. Методологічну основу роботи становить поєднання загальнонаукових і спеціальних лінгвістичних методів. До загальнонаукових методів належать:

- описовий метод, що дав змогу систематизувати й класифікувати зібраний матеріал, визначити характерні риси синтаксичних конструкцій;
- метод аналізу та синтезу, за допомогою якого виокремлювалися окремі мовні факти та формулювалися узагальнення;
- індуктивний і дедуктивний методи, які забезпечили рух від конкретних мовних прикладів до загальних висновків і навпаки.

Серед спеціальних методів у дослідженні застосовано такі:

- структурно-семантичний аналіз, що дав змогу визначити типи міжреченнєвих зв'язків, їхню синтаксичну організацію та семантичні функції;
- контекстуальний аналіз, який дозволив простежити роль синтаксичних зв'язків у формуванні цілісності тексту та з'ясувати їхні комунікативні функції;
- кількісний аналіз, використаний для встановлення частотності окремих синтаксичних моделей і для підтвердження статистичної надійності спостережень;
- елементи зіставного аналізу (у випадках, коли доцільним було порівняти особливості англійської синтаксичної організації з аналогічними явищами в українській мові).

Комплексне застосування зазначених методів дало змогу всебічно розкрити особливості синтаксичної організації англійського тексту на рівні міжреченнєвих зв'язків, описати як структурні, так і функціональні характеристики цих одиниць, а також зробити висновки щодо їхньої ролі у забезпеченні когерентності тексту. Однак подальші дослідження в цій галузі продемонстрували недостатність цитованої тези. Було показано, що речення в мовленні справді підпадають під широкі граматичні схеми, поєднуються одне з одним за суворо синтаксичними лініями, утворюючи більші відрізки

як усної розмови, так і письмового тексту. Повинно бути цілком зрозуміло, що, підтримуючи принцип синтаксичного підходу до розташування речень у безперервному тексті, ми не стверджуємо, що будь-яка послідовність незалежних речень утворює синтаксичну єдність.

Виклад основного матеріалу. Загалом, речення у межах безперервної розмови можуть як утворювати зв'язну послідовність, так і не формувати її, що цілком залежить від комунікативної мети мовця.

Приклад:

BARBARA. Dolly: don't be insincere. Cholly: fetch your concertina and play something for us (B. Shaw).

Наведена послідовність із двох речень не становить єдності ні в синтаксичному, ні в семантичному аспекті, оскільки вони адресовані різним особам і з різних причин. Водночас роз'єднана послідовність може бути звернена й до одного адресата, як у наступному прикладі:

DUCHESS OF BERWIC... I like him so much. I am quite delighted he's gone! How sweet you're looking! Where do you get your gowns? And now I must tell you how sorry I am for you, dear Margaret (O. Wilde).

Однак подібні фрагментарні послідовності становлять радше виняток, ніж правило. Ба більше, вони не суперечать загальній ідеї тематично цілісного тексту, побудованого на граматично пов'язаних реченнях. Дійсно, навіть розрізнені речення позначають певні переходи думки, і кожне з них потенційно може бути розгорнуте в зв'язний відрізок, що об'єднується спільною темою. Характерно, що у художньому творі такі переходи зазвичай супроводжуються авторськими коментарями.

Приклад:

"You know, L.S., you're rather a good sport." Then his tone grew threatening again. "It's a big risk I'm taking. It's the biggest risk I've ever had to take" (C.P. Snow).

Отже, загальне уявлення про послідовність речень у тексті охоплює два різні підходи:

1. будь-яка низка усних чи письмових висловлювань, незалежно від наявності семантичної єдності;
2. безперервний відрізок, зосереджений на спільній темі та інформативній меті.

Саме друге розуміння тексту є синтаксично релевантним. У цьому сенсі текст постає як мовна одиниця, що характеризується:

- **семантичною (тематичною) єдністю**;
- **синтаксико-семантичною зв'язністю**.

Первинний поділ речень у мовленні ґрунтується на їхній комунікативній спрямованості. З цього погляду розрізняють **монологічні** та **діалогічні** послідовності.

У монолозі всі речення спрямовані від одного мовця до одного чи кількох слухачів. Така послідовність має односпрямований характер.

Приклад:

We'll have a lovely garden. We'll have roses in it and daffodils and a lovely lawn with a swing for little Billy and little Barbara to play on. And we'll have our meals down by the lily pond in summer (K. Waterhouse and H. Hall).

Науковці визначали подібну послідовність як окрему синтаксичну одиницю, яку називали «складною синтаксичною єдністю» або «надфразовою єдністю» . В англійській традиції прижилася назва «надреченнєва конструкція».

Натомість у діалогічній послідовності речення вимовляються співрозмовниками почергово, ніби спрямовуючись одне до одного. Такі послідовності мають двоспрямований характер.

Приклад:

"Annette, what have you done?" – "I've done what I had to do" (S. Maugham).

Варто зазначити, що діалогічні елементи можуть функціонувати й у межах монологічного тексту у формі «внутрішнього діалогу» мовця із самим собою.

Приклад:

What were they jabbering about now in Parliament? Some two-penny-ha'penny tax! (J. Galsworthy).

Таким чином, навіть одне слово-речення може стати повноцінною одиницею висловлювання, виражаючи складний семантичний зміст через свої контекстуальні зв'язки. Для прикладу розглянемо різні вживання слова-речення *ніч*:

1. *Night. Night and the boundless sea, under the eternal star-eyes shining with promise. Was it a dream of freedom coming true?*
2. *Night? Oh no. No night for me until I have worked through the case.*
3. *Night. It pays all the day's debts. No cause for worry now, I tell you.*

У першому випадку «ніч» має відтінок спогадів, у другому — постає як питання в суперечці, у третьому — виражає узагальнене судження.

Це свідчить про важливу відмінність між словом і реченням. Якщо слово існує у мові як готова одиниця, то речення — результат мовленнєвого процесу. За винятком фразеологічних кліше, воно твориться у процесі комунікації зі слів та інших мовних одиниць.

Як мовленнєва одиниця, речення завжди інтонаційно відмежоване. Інтонація не лише розділяє речення, але й виконує комунікативну функцію — наприклад, розрізняє питання й твердження. Її роль особливо помітна у складних конструкціях із кількома предикативними центрами:

1. *The class was over, the noisy children filled the corridors.*
2. *The class was over. The noisy children filled the corridors.*

У першому випадку маємо складне речення, у другому — два окремі, хоч і логічно пов'язані.

Таким чином, система мови і мовлення становлять єдність, а речення як одиниця комунікації поєднує в собі індивідуальні та узагальнені ознаки. У кожному конкретному реченні реалізується певний повторюваний синтаксико-семантичний патерн, який входить до мовної системи у вигляді «лінгвістичного речення» і вивчається граматикою.

Отже, речення визначається категорією предикації, що встановлює зв'язок між позначеними явищами й реальністю. З нею співвідноситься категорія модальності, однак остання охоплює ширші мовні засоби — від лексичних (ймовірність, необхідність, бажаність) до часток, прислівників та модальних дієслів.

Предикація ж виявляється у конкретному граматичному комплексі, насамперед у дієслові-присудку, який виражає час, спосіб і особу. Разом із іншими засобами — порядком слів, інтонацією, службовими словами — вона забезпечує ідентифікацію речення як самостійної мовної одиниці, що становить пропозиційний рівень мовної ієрархії.

Результати та обговорення

У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що речення в англомовних текстах є не лише основною граматичною одиницею, а й ключовим засобом реалізації зв'язності та когерентності. Воно виконує функцію предикативної структури, яка поєднує номінативні елементи з комунікативною метою мовця. Водночас, речення у складі тексту набуває нової якості: воно вступає у численні семантико-лінгвістичні зв'язки з іншими реченнями, утворюючи єдине цілісне смислове поле.

У процесі аналізу англомовних текстів важливу роль відіграють **лексичні ланцюги**, що забезпечують когерентність та цілісність висловлювання. Лексичний ланцюг утворюється завдяки повтору лексем, використанню синонімів, антонімів, гіперонімів і гіпонімів, що дозволяє пов'язувати окремі речення в єдину семантичну структуру. Наприклад, у

науковому тексті повтор ключового терміна формує основну тематичну вісь, тоді як у художньому – ланцюг може будуватися на асоціативних зв'язках між словами. Таким чином, лексичні ланцюги є потужним засобом міжреченнєвої зв'язності й підсилюють роль речення як основної синтаксичної одиниці тексту.

1. Лексичні ланцюги як засіб зв'язності

Одним із найважливіших механізмів зв'язку між реченнями є **лексичні ланцюги**. Вони формуються шляхом повторів, вживання синонімів, антонімів, а також через гіперонімно-гіпонімічні відношення.

Наприклад, у науковому тексті:

"Language is the primary means of human communication. This system of signs not only transmits information but also reflects cultural values. The study of language, therefore, provides insights into both cognition and society."

Тут лексичний ланцюг *language – system of signs – study of language* створює семантичну єдність уривку. Повтор ключового поняття (*language*) та його варіативне відтворення через дефініції підтримують тематичну цілісність.

У публіцистичному дискурсі часто використовуються синонімічні ланцюги:

"Climate change is the greatest challenge of our century. This environmental crisis affects every continent. The global threat requires joint action."

У даному прикладі *challenge – crisis – threat* утворюють синонімічний ланцюг, що підсилює драматичність викладу.

2. Граматичні засоби когезії

На граматичному рівні важливу роль відіграють:

- **займенникова заміна** (*it, this, that, they*),
- **сполучники і конектори** (*and, but, however, therefore, in addition*),
- **еліптичні конструкції** (*Yes, I can. – Probably not.*).

Наприклад, у художньому тексті:

“She opened the window. It was raining outside. The rain reminded her of childhood.”

Займенник *it* та повтор *rain* утворюють як граматичний, так і лексичний зв’язок, роблячи уривок когерентним.

3. Семантико-прагматичні зв’язки

У межах тексту речення можуть передавати додаткові смислові відношення: реальність/ірреальність, бажаність/небажаність, необхідність/можливість.

У публіцистиці часто спостерігаються модальні зв’язки:

“We must reduce carbon emissions. Governments should act immediately. Otherwise, future generations may suffer irreversible consequences.”

Тут дієслова *must – should – may* створюють семантичний розвиток аргументації: від обов’язковості до припущення.

У художньому тексті прагматичні зв’язки можуть виражати суб’єктивну оцінку:

“Perhaps he loved her. Maybe he never did. But the silence between them spoke louder than words.”

Речення пов’язані не лише граматично, а й прагматично, відображаючи сумнів і невизначеність персонажа.

4. Жанрові особливості ролі речення

Аналіз показує, що функції речення варіюють залежно від жанру:

- **у наукових текстах** — логічна структурованість, чітке визначення понять;
- **у публіцистиці** — аргументативність, вплив на читача;
- **у художніх текстах** — образність, емоційність, стилістична варіативність.

Наприклад, у науковій статті:

“Discourse analysis examines how language is used in real contexts. It explores coherence, cohesion, and pragmatic strategies.”

У публіцистиці:

“The nation needs unity. This unity cannot be imposed. It must be nurtured by trust.”

У художньому романі:

“The night was silent. Silent, yet full of whispers. Whispers that haunted his mind.”

Таким чином, речення виступає не лише структурною одиницею, а й механізмом стилістичної організації тексту.

Висновки. З аналізу категорії предикації можна зробити висновок, що семантичний зміст речення не зводиться лише до предикативних значень. Речення виконує дві суттєві функції: **номінативну** (називання субстанції чи ситуації) та **предикативну** (віднесення цього змісту до реальності).На відміну від слова, яке має лише номінативне значення, речення поєднує номінацію з предикацією, що забезпечує його статус як повноцінної комунікативної одиниці. Таким чином, семантика речення є двоаспектною: вона включає як називання елементів ситуації, так і їх відображення у процесуальній події.

Розмежування номінативної та предикативної сторін змісту речення дозволяє уникнути тавтології у визначенні предикації й підкреслює, що предикативні значення ґрунтуються на глибинній номінативній основі.

Хоча у мовленні існують надреченні конструкції, саме речення залишається центральною синтаксичною одиницею. Воно становить основу зв’язного тексту й виступає головним засобом відображення реальності в мовному спілкуванні.

Отже, слово є одиницею номінації, тоді як речення поєднує **номінацію** та **предикацію**, забезпечуючи як структурну, так і смислову організацію висловлювання. У підсумку, результати дослідження показують, що семантико-лінгвістичні зв’язки між реченнями формуються завдяки

поєднанню **лексичних ланцюгів, граматичних засобів і прагматичних відношень**. Це забезпечує когерентність тексту та робить комунікацію ефективною. У результаті проведеного дослідження встановлено, що речення в англомовних текстах виступає не лише базовою граматичною одиницею, але й ключовим засобом забезпечення когерентності та цілісності висловлювання. Його значення у структурі тексту зумовлене поєднанням предикативної організації та семантико-прагматичних зв'язків, які формують єдине смислове поле.

Одним із провідних механізмів міжреченнєвої зв'язності виявлено **лексичні ланцюги**, що формуються шляхом повторів, синонімічних замін, антонімічних опозицій, а також гіперонімно-гіпонімічних відношень. Вони забезпечують тематичну цілісність тексту, підтримують розвиток думки та надають висловлюванню додаткової експресії залежно від жанрової належності.

Граматичні засоби когезії (займенникова заміна, сполучники, еліптичні конструкції) виступають важливим інструментом зв'язку між реченнями, тоді як семантико-прагматичні відношення (реальність/ірреальність, необхідність/можливість, обов'язковість/ймовірність) забезпечують додатковий рівень змістової організації тексту.

Аналіз показав, що роль речення та способи його зв'язності варіюють залежно від жанру:

- у **науковому дискурсі** речення спрямоване на логічну чіткість і системність викладу;
- у **публіцистиці** воно набуває аргументативно-переконувальної функції;
- у **художніх текстах** – виступає засобом образності, емоційності та стилістичного багатства.

Таким чином, речення в англійській мові слід розглядати як багатовимірну одиницю, що поєднує граматичну, семантичну та комунікативну функції. Його здатність вступати у складні лексико-семантичні та граматико-прагматичні зв'язки зумовлює не лише внутрішню організацію тексту, але й специфіку його жанрово-стилістичної реалізації.

Список літератури

1. Блумфілд Л. Мова. Київ : Вид-во АНСР, 1961. 384 с.

2. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. A Comprehensive Grammar of the English Language. London : Longman, 1985. 1779 p.

3. Halliday M. A. An Introduction to Functional Grammar. – London : Edward Arnold, 1994. 384 p.

4. Leech G. English Grammar for Today: A New Introduction. – London : Palgrave Macmillan, 2005. 288 p.

5. van Dijk T. A. Text and Context: Explorations in the Semantics and Pragmatics of Discourse. – London : Longman, 1977. 260 p.

6. de Beaugrande R., Dressler W. Introduction to Text Linguistics. – London : Longman, 1981. 280 p.

7. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. – Cambridge : Cambridge University Press, 2003. 489 p.

8. Lyons J. Linguistic Semantics: An Introduction. – Cambridge : Cambridge University Press, 1995. 376 p.

References

1.Blumfild L.(1961) *Mova.* – Kiyev : Vidavnitstvo ANSR. 384 s.

2. Kuirk R., Grinbaum S., Lich G., Svartvik Dzh (1985). *Kompleksnaya grammatika angliyskogo yazyka*. – London: Longman. 1779 s.

3.Khollidey M. A (1994). *Vvedeniye v funktsional'nuyu grammatiku.* – London: [Edward Arnold,] 384 s.

4. Lich G.(2005) *Angliyskaya grammatika segodnya: novoye vvedeniye*. – London: Palgrave Macmillan. 288 s.

5. van Deyk T. A.(1977) *Tekst i kontekst: issledovaniya semantiki i pragmatiki diskursa.* – London: Longman, 260 s.

6. de Bogrand R., Dressler V. Vvedeniye v lingvistiku teksta. – London: Longman, 1981. 280 s

7. Kristal D. (2003) *Kembridzhskaya entsiklopediya angliyskogo yazyka***.** – [Kembridzh: Izdatel'stvo Kembridzhskogo universiteta,]. 489 s.

8. Layons Dzh. (1995) *Lingvisticheskaya semantika* [Vvedeniye. – Kembridzh: Izdatel'stvo Kembridzhskogo universiteta,] 376 s.